

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 219 ՀԱՅԳԵՐՈՒԴ ՏԱՐԻ Չորեքշաբթի 28 Դեկտեմբերի

1888

Չորեքշաբթի 28 Դեկտեմբերի ՀԱՅԳԵՐՈՒԴ ՏԱՐԻ № 219

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամսով՝ 6 ռուբլի, երեք ամսով՝ 3 ռ. 50 կ. ամսով՝ 1 ռ. 50 կ., հատով՝ 5 կոպեկ:
Պատճառագրություն՝ երեք թիվերով միմյանի կամ քաղաքացու:

Թարգմանության հասցեն՝ Тифлис, Редакция «Нор-Дар»
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar».

Թարգմանության հասցեն՝ Երևան, Երևանի օր (քաղաքի օր) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն թիվերով:
Յայտարարությունները ընդունվում են 2 կ., թիվերով համար կրկնապատկել:

ՔԱՂԱՎԱՐԱՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԹԵՐԹՐ

Թիֆլիսում

ԱՌԱՋԻՆԻՍ 1889 ԹՈՒԱՎԱՆՆԵՐ

(Վ. Կոնստանտինով)

Կը հրատարակվի ինչպես լեզուի և ծրագրով

Թարգմանությունները կատարվում են ըստ հայկական հեղատեքստերի

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսով՝ 6 ռուբլի, հատով՝ 5 կոպ.

Եւրոպայի, Թիֆլիսի, Ամերիկայի և այլ հեղատեքստերի կրթականությունը վճարում են տարեկան 30 ֆրանկ:

Բաժանորդ են գրվում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն:
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրվում միայն «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը:

Խմբագրատանը գտնվում է Բարոնիայի փողոցում, պոստ-հեղատեքստի դեմ, տուն № 12.

Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրություն՝ Тифлисъ, въ Редакцію ежеднечной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Nor-Dar».

Թարգմանության հասցեն՝ ՍՊԱՆԻԱՐՈՒ ՍՊԱՆԻԱՐՈՒՆԵՐ

ԲՈՎԱՆԻՍԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին օրը՝ Մի Նկատողություն խմբագրության առաջնորդի առթիվ:

Քրոնիկոն. — Լուսին. Նամակ խմբագրության Գեորգի-Գեորգի:

Քաղաքական. — Քաղաքական լուսին:

Խառն Լուսին:
«Նոր-Դար»-ի հեղատեքստեր:
Յայտարարություններ:

Թիֆլիս, 27 դեկտեմբերի 1888.

ՄԻ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐԱԳՐՈՎ
ԱՌԱՋԻՆԻՍԻ ԱՌԹԻՒՆ:

Նախընթաց համարներից մեկում (համար 217) Ներսիսեան դպրանոցի տեսչի արձակման մասին խօսելով, հարկաւոր էինք գրուել փոխելու մեր դպրոցներում տիրող «խռով», հոգաբարձութեան կազմակերպութիւնը, որովհետեւ անձերը փոփոխելով միայն գործը առաջ չէ գնում: Որ այդ այդպէս է, այդ ցոյց է տալիս մեզ փորձը:

Այդ միտքը յայտնելով, վերջացրել էինք առաջնորդողը հետեւեալ խօսքով. «Արդէն անցեալ ամառը մենք այդ խնդիրը յարուցել էինք և երեւի առիթ պիտի լինի դարձեալ խօսելու մեր դպրոցներում տիրող կարգերի և ներքին տեղը նոր կարգեր մտցնելու մասին»:

Այս ամենից, կարծում ենք, որ պարզ պէտք է լինի, որ մեր խօսքը առանձնապէս Ներսիսեան դպրանոցին, նրա մէջ տիրող և ընդունուած կարգերին և այդ դպրանոցի հոգաբարձութեան չէ վերաբերում, այլ ընդհանրապէս մեր բո-

լոր հոգեւոր դպրոցներին և նրանց մէջ տիրող կարգերին:

Այնու ամենայնիւ մի քանի շըրջաններում մեր վերոյիշեալ առաջնորդողը խիստ վիճաբանութեան առարկայ է դարձել և, որքան մեզ տեղեկացրել են, բոլորովին սխալ են հասկացել մեզ: Յաւում ենք, որ կան մամուլին հետեւող և մեր դպրոցական գործին մօտիկ կանգնած մարդիկ, որոնք չեն կարողանում պարզ յայտնած միտքը հասկանալ:

Տարուայ վերջին օրերում չենք ուզում մեր դպրոցներում տիրող կարգերի խնդիրը յարուցանել. այնու ամենայնիւ կրկնելով պիտի կրկնենք, որ այժմեան կարգերով մեր դպրոցական գործը շատ առաջ չի գնալ, ուսուցիչները, հոգաբարձուները, տեսչական և դոյնպիսի վեճերը չեն վերջանալ: Ո՞ր թիւթը կարող է աւելի հաւատարմութիւն և աւելի պաշտպանած լինել ընտրութեան և իրաւունքի սկզբունքը, քան «Նոր-Դար»-ը: Բայց այդ իրաւունքը պաշտպանած չենք լինիլ, եթէ այս կամ այն հոգաբարձուի կամ երեցիկի կամ մայրականութեան զոհելու լինենք դպրոցի շահերը: Չենք կարող պաշտպանել մի սխալ, ուրով ասպարէզ է բացւում անընդունակ և խնդրեցանք ուսուցիչները: Համար բարձրանալու, իսկ ամօթով, պարկեշտ և ընդունակ ուսուցիչները դատապարտուած են կորչելու կամ — ստրկանալու: Ուսուցիչը պէտք է յարգանքով վերաբերուի դէպի հոգաբարձուն, ինչպէս որ մարդ իւր նմանին

պէտք է յարգանքով վերաբերուի. ընդունում ենք, որ ստորագրեալը պարտաւոր է հնազանդիլ իւր իշխանաւորին, բայց չենք կարող ընդունել, որ ուսուցիչը լինի մի հոգաբարձուի ստրուկը. հոգաբարձուի լինելն հազած ուսուցիչը կարող չէ ուսուցիչ լինել:

Երբ մենք ասում ենք, թէ ընդունուած «խռով» պէտք է փոխել, ուզում ենք ասել, որ մեր դպրոցների վարչութեան մէջ արդար և նպատակայարար կարգեր պէտք է մտցնել, իւրաքանչիւր իրաւունքի և պարտաւորութեան սահմանները պէտք է որոշել, իւրաքանչիւր ուսուցիչ իւր գիտութեան, իւր հմտութեան և անցեալում իւր վարած պաշտօնների համեմատ պէտք է գնահատուի և վարձատրուի. դպրոցները պէտք է ունենան կանխու ուսումնական խորհուրդից որոշած ուսման ծրագիրը և այդ ծրագիրը չպէտք է ենթարկուի հոգաբարձութեան կամայականութեան և այլն և այլն:

Գաղով լատկապէս Ներսիսեան դպրանոցին, մենք շատ բան ունենք ասելու և երբ հարկաւոր լինի կասենք: Միմիայն մի բան զարմացում է մեզ, որ այդ դպրանոցի հոգաբարձութիւնը ժողովուրդ, ընտրութիւն, իրաւունք և սկզբունք լինում է իրանից աւելի բարձր հաստատութեան վերաբերութեամբ, բայց իրեն ընտրող ժողովուրդի վերաբերութեամբ, իրեն ստորագրեալի վերաբերութեամբ իրաւունքն էլ, սկզբունքն էլ, պարտաւորութիւնն էլ մոռանում է: Մենք Ներսիսեան դպրանոցի այժմեան հոգաբարձուներին, առանձին առանձին առած, դեմ ոչինչ չունենք. «Նոր-Դար»-ը խաթրի և անձնական կուսակցութեան թիւթ չէ. մենք հոգաբարձուներին իրեն մասնաւոր մարդիկ կարող ենք յարգել, և կան դրանց մէջ այնպիսիներ, որոնց առանձնապէս յարգում ենք: Մեր խօսքը անձերին չվերաբերելով, հարցնում ենք Ներսիսեան դպրանոցի հոգաբարձութեան, մի՞թէ ձեզ թիֆլիսի ժողովուրդն է ընտրել: Չենք կարծում:

Մի լուզուէք, լսեցէք: Հոգաբարձութեան մէջ կան այնպիսի անձինք, որ ահա 10—15 տարի շարունակ հոգաբարձուներ են և նրանք, որոնք նոր են, չենք տարակուսում, որ դրանք էլ կրկին հոգաբարձու «կ'ընտրուին»:

Հետաքրքիր է իմանալ, թէ «ընտրողները» մի հոգաբարձուի վերաբերումը, ինչ են ուզում դրանով յայտնել: Անտարա-

կոյս այն, որ ինքը «ընտրող ժողովուրդը» գոհ է այդ հոգաբարձուի պաշտօնավարութիւնից և չէ կամենում զրկել Ներսիսեան դպրանոցը այդ օգտաւէտ և աշխատաւոր հոգաբարձուից: Ուրիշ կերպ բացատրութիւն տալ միևնոյն հոգաբարձուի վերաբերումը իրաւունք մենք իրաւունք չունենք:

Արդ «ընտրող ժողովուրդը», որ բոլորովին հեռու է Ներսիսեան դպրանոցից, որին յայտնի չէ հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան մասին և ոչինչ և երբեք իւր «ընտրած հոգաբարձութեան» ուշադրութեանը չէ արժանացել և ոչ էլ նոյն իսկ համառօտ համարատուութեան — միտքից «ընտրող ժողովուրդը» պիտի կարողանար գնահատել այս ինչ կամ այն ինչ յարգելի հոգաբարձուի ազգին՝ այստեղ Ներսիսեան դպրանոցին, մատուցած արդիւնաւոր ծառայութիւնները:

Այնու ամենայնիւ մենք տեսնում ենք, որ տասնեակ տարիներ շարունակ Ներսիսեան դպրանոցում միևնոյն հոգաբարձուները մատուցանում են ազգին իրենց ծառայութիւնները, իսկ «ընտրող ժողովուրդը» տասնեակ տարիների ընթացքում ոչինչ տեղեկութիւն չունի, թէ այդ դպրանոցում ինչ են շինում, ինչ են ծախում և ինչպէս են դպրանոցի գործը առաջ տանում:

Հարկաւոր է, անհրաժեշտ է ուրեմն այնպիսի կարգեր մտցնել մեր դպրոցներում, որպէս զի մեր ազգային գործերը փոքր-խոշ վերցնողները դպրոցական գործերի առաջադիմութեանը քիչ վնասել կարողանան...

Ք Ր Ո Ն Ի Վ Ո Ն

ԼՕՌՈՒՑ.— Գրաֆ Մեքայէլ Լօու-Մեքայէլի մահուան լուրը տարբարութեամբ համակից ամբողջ Լօուին: Հայրենիքը.— Լօուին ողբաց իւր մեծ որդու կորուստը: Գեղ. 22-ին Ձալալ-Օղլու հայոց առաջ եկեղեցում լուսինները կատարեցին գրաֆ Լօու-Մեքայէլի հոգեհանգիստը, որին ներկայ էին ժողովուրդի խումբ ընդմեջ, տեղիս առաջնորդ մարզիկը մեծ. պ. Մեքայէլ խանաղեան, որ հոգեհանգիստը լուսինները կատարեցին համար կարգադրութիւնները և տեղիս առաջնորդ պ. Մեքայէլ խանաղեան և ուրիշ պատուաւոր մարդիկ, և հայոց երկուսու դպրոցների տներն իրենց ուսուցիչներով. եկել էին և գեղացիները շրջակայ գեղերից: Տառապեցին կարգադրութեամբ բոլոր խումբները փոխուեցան. ասենք նոյն իսկ ժողովուրդը և զաւառական դասը շատապէս մասնակցեցին այդ տեսող հանդիսին: Ժողովուրդը գնա-

հատում է իւր որդուն և նրա զգացումը որքան անկեղծ է և սրտանց... Լօուին տուել է մարդկութեանը, պատմութեանը, ազգին մեծ մարդիկ, նշանաւոր գործիչներ: Այդ միտքը խորախուսում է բնատուր ընդունակութեամբ օժտուած, սակայն կրթութիւնը, ուսումը գործի Լօուի գեղագիտութիւնը:

Մայրաքաղաքի Թերթերին հեռագրում են. «Նիցցա, 16 դեկտեմբեր. — Երէկ կայացաւ գեներալ Լօու-Մեքայէլի հանգիստը Թաղուսը: Յուզարկաւորութեան տխուր հանդիսին ներկայ էր մեծ թագութիւն. դազարի ետեղից գնում էր տեղական գործի գեներալ և Նիցցայի բարձրագոյն վարչական անձերը. դազարի ծածկուց ժողովները կրում էին ուսական հիւպատոսը, Նիցցայի պրեֆեկտը և քաղաքապետը: Յուզարկաւորութեան միջոցին Թերթերի Թերթերի արձակումը»:

Հանդուցեալ գրաֆ Լօու Մեքայէլի մահին խօսելով Պետերբուրգի «НОВОЕ ВРЕМЯ» լրագրող մի գիտ է արել, նա ասում է. «Գրաֆ Լօու-Մեքայէլը Թէպէտե գաւառում էր հայոց կրթութեան, ինքն իրեն կատարելով «սորա-մանկ արմատիկ» էր անուանում, բայց իւր ծագումով, իւր լեզուով և կրթութիւնով վրացի էր, հայերէն չէր սիրում...»:

Բացի այն, որ հայոց կրթութեանը հայ է լինում և հայ կարող է միայն լինել, Լօու-Մեքայէլի պապը Լօու գաւառացի հայ էր և մի համեստ առեւտրական, իսկ մայրը Հալիպոլիտեաների տնից է և իւր ժամանակին յայտնի հանգուցեալ բժիշկ Հալիպոլիտեանի քոյրն է: Լօու-Մեքայէլի վրացի լինելու գիտելու տարեները առաջ արել էր մի վրացի. չգիտէիք, որ միևնոյն գետը նորից պիտի գտնէր մի ուրիշը:

ՊԵՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆ.— Դեկտեմբերի 16-ին «Взгародное сообще» դահլիճում այստեղի հայ ուսանողները մի հայոց ներկայացում տուին. խաղացին Տէր Գրիգորեանի «Էս էլ քի մօցիքութիւն» կատակերգութիւնը և Սունդուկեանի «Պէպոս»-ի 2 գործողութիւնը: Խաղը լաւ անցաւ: Շատ գեղեցիկ խաղաց պարու թաղանթոսեան «Էս էլ քի մօց» մէջ կարգադրելու գրում, միայն պիտոս, որ շարքը բոլորովին համապատասխան էր և բոլորովին նման էր ուսուցիչի կանաչի ծախողի:

«Պէպոս»-ի մէջ Ձիմիմիմի գերում թաղանթոսեան կատարեալ հմուտ գերտան էր, այնքան կենդանի էր ներկայացնում տիպը: «Էս էլ քի մօց» մէջ Կեկէլի գերում և «Պէպոս»-ի մէջ Եփեմիայի գերում լաւ էր տ. Բաստամեան: Վատ չէին խալի գերում պ. Լեւոնեան և Սեւակոսի գերում պ. Փերագեան: Պէպոսի գերը խաղաց պ. Սլեյնիկեան: Անբան լաւ էր խաղը, այնքան գեղեցիկ, որ սիրողները երբեք չէր կարելի սպասել: Պարոն Գարեգէլեան իւր կենդանի պատկերներով կատարեալ խաղանակ տարաւ: Շահ-լամեանի երգեցիկ խումբը վատ էր, բոլորովին անպատասխան էր խումբը:

Պարսն Շահամեան երգեց և մենակ, առանց խմբի, զայն տուր ու ծագակէ և զինք համար չէ գարեան գարը:

Թէպէտ օտարները ծախահարում էին և շատ էին հաւանում պարոնի ձայնը, բայց այդ երգերն եղանակը մեզ բոլորովին խորթ էր թուում, որովհետեւ եղանակները փոփոխել էր:

Հասարակութիւն շատ կար Ձուտ արդիւնք մնաց մինչև 400 բարի:

Երևանի թմամկան գարոյն հոգաբարձութիւնը որոշել է առաջիկայ գարինսր գարոյն ինքնամիակ լաւ հարու առթիւ կատարելու մասին հանգէս, որն իստիտուտ օրուայ մասին հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ մամուլի միջոցով:

Պարսք ենք համարում յայտնելու, որ թատերագիր յարգելի Գարեգին Սուքիասեանց իւր գործունէութեան քսան և հինգ ամիակի առթիւ ստացած, անձամբ, գրաւոր թէ հետագործ շնորհակտութիւններն և ուղերձներն համար անշափ շնորհակտ է և կարողացածին չափ իւրաքանչիւրին պատասխանում է և կը պատասխանէ:

ՂԱՒԱՐԻՑ մեզ գրում են գեկտիմբեր 20-էջ:—Թերեք վարարած առաջ է ընթանում, ողորդել է քաղաքի արեւմտահայերսային մասը: Վարացոց թաղը և Զօրի մահլի կէսը, այլ գիւղերից ողորդել է Ղարասուի, Ղորուզի և Վարացոց սամթի կողմում քաղերը: Հասել է Հին-Գրաւորին և Ղաւանդի սամթերի աղբիւրներն, չափազանց դժուար է ընդ առաջն առնել: Վրաստանում և Զօրի մահլի կէսը, այլ գիւղերից ողորդել է Ղարասուի, Ղորուզի և Վարացոց սամթի կողմում քաղերը: Հասել է Հին-Գրաւորին և Ղաւանդի սամթերի աղբիւրներն, չափազանց դժուար է ընդ առաջն առնել: Վրաստանում և Զօրի մահլի կէսը, այլ գիւղերից ողորդել է Ղարասուի, Ղորուզի և Վարացոց սամթի կողմում քաղերը: Հասել է Հին-Գրաւորին և Ղաւանդի սամթերի աղբիւրներն, չափազանց դժուար է ընդ առաջն առնել:

Մամուլի խօսակցութեան գլխաւոր առարկան է կոմ Լօռու-Միլիթանի մահը: Քննում են, դատում են, խօսում են—նրա գործունէութեան վրայ, Լօռու-Միլիթանի մահն առաջացել է նրա թորքերի հրահրութիւնների: «ՌՈՅ. ԲՐ.»-ն և «ՌՈՅ.»-ն անցեալները խօսելով Լօռու-Միլիթանի ծագման մասին, հաղորդել են, որ նա հայոց կոստիկ պատկանելով, ծագումով վրացի է: «ՌՈՅ.»-ն իւր սխալը ուղղում է, լանկապատելի է, որ հանգուցեալը ծագում էր հայոց հին ցեղից (Լօռու հին միլիթանցի):»

Կ. ՊՈԼՍԻ Թերթերում կարգում ենք:—Անգլիական դեսպան Սեր Ռեւելը Լուարք հետն ունենալով երկրորդ Թարգման Պ. Մառնիշն, երէկ (գեկտ. 6-ին) ժամ 8 1/2-ին Ազգ. Պատերաքարան եկաւ և փոխարարած այցելութիւն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր:

Սեր Ռե. Լուարք և Պ. Մառնիշն Պատերաքարանի գոնէն ընդունուցան Պատրիարքական Գեր. Թորանորդ Հօր կողմէ, որ վերի օրահն առաջնորդեց քանոնք: Միմին Բրիտանիոյ գեսպանը կէս ժամու շափ տեսակցեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր հետ:

—Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն, իւր հետն ունենալով Պատրիարքարանի գործակատար Վսեմ. Արքահայր Էփէման, այս առաւօտ (գեկտ. 7-ին) և Գաղիլիանոս արցելութեան զմայ Բարձր. Շէկի իւր իւրում էփէմանին, Ներքին գործոց Վսեմ. նախարարին

և Հրէից Խախտապետի գարմագած էփէմանին:

Գրողների Վարդիկապետի ճանապարհէ վրայ, մի քանի օրուայ ընթացքում, մինչև դեկտեմբերի 19-ը, ստուել են 13 հոգի օսէտին սայլապաններ, որոնք ապրանք կրելով են պարտաւիճակի իշխելու ճանապարհէ վրայ: Թշուառների դեպքերը բոլորն էլ տանում են Վարդիկապետ: Բացի դրանցից, նորն ճանապարհէ վրայ, Պետրոպոլս ուղևորելիս ստուել են և մի քանի հոգի: Այդպիսի անբաղդութիւնների պատճառով, ինչպէս հաղորդում են «ՌԱՅ.»-ին, կարգադրուած է իշխելու ճանապարհով առաջիկա շաբաթիկը նորոշուել գեներալներին:

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋՆԻՍԻՑ.—Ներք կարգի խառնուրդի ընտրութիւնները կատարուեցան՝ պ. Պաւստանեանի նախագահութեամբ: Ընտրութիւնների ժամանակ անձնութիւններ պատահեցան, զի ստանդարտը արեւելեան և դեռ յայտնի չէ վերջը:

Առհասարակ հասարակութեան մինչմասն ձայնով թիկնաւորներն են պ. Խաչակ Աւաճառեան և Մինաս Պաւստանեան, իսկ իստոյ Մինաս Խաչակեան ու (Թէք ու Թուք էլ) Յաւութիւնեան:

Մեր յարգոյ քաղաքագլուխ պ. Գրեգոր Սալթիկեան դեռ Պետերբուրգում է գտնուում, ուր սենյառում պիտի քննուի նրա գործը և շուտով վերջանայ:

Այս տարուայ ձմեռուայ խառնութիւնից եթէ օգտուում են, այդ էլ զանազան գարննաշրտերի տէրերն ու գործարանատէրերն են, որոնք առատօրէն ստուոյն պաշար են հաւաքում: Ամեն օր ահագին սայլեր բարձուած ստուոյններով, առաւօտից երեկոյ ստուոյն կոտոր են դիպում ներքնատներում ու գործատներում: Անցեալ տարի ստուոյն պաշարները խիստ զգալի էր և շատ տեղեր ստուոյն տեղ ձիւն էին հաւաքում: Կրէի այս տարի ձիւնը կարծի չի լինել:

ՂՈՒՐԱՅԻՑ.—Սաստիկ ցորեն են լինում, ցորենը միմապէս վնասում է թէ մարդկանց և թէ անասուններին: Ցորենից, անցեալ օրը Բագու գետնոց մի ֆուրքոնում ստուել է մի հրէայ, նոյնպէս Բագուի ճանապարհէ վրայ ցորենի ստուում են բաւական սայլապաններ և եղելու խնայող կողմում տարից մի թուրք իւր եղբ բեռնած Ղուրա քաղաք, ցորենի ստուում է Ստուում են նոյնպէս և երկու թուրք:

—Քաղաքիս ժողովարանում կրակ է ընկել և այրում է առատազոր, վնասը դեռ յայտնի չէ:

Գեկտեմբերի 22-ին կայացաւ Թիֆլիսի Քաղ. Խոր. Նիսար. Քննուից և հասարակուց ուսումնարանական խորհրդի պեկուցումը կանանց արհեստագիտական ուսումնարանում նախապատրաստական դասարան բանուում մասին: Բայց այդ դասարանն առայժմ, որպէս փորձ, պիտի բացուի երկու տարով, որից լետոյ կարելի կը լինի վերջնական որոշում կայացնել նրա գոյութիւնը պահպանելու վերաբերմամբ: Այնուհետեւ է մինչ այլոց որոշումը 300 ր. միութնամեկու նպատակով այլ արկ Վարդապէտ Տէր Սարգսեանին, որի ամուսինը քաղաքային տուրքերի վերահսկիչն էր: 1000 բարի իստ քաղաքիս աղքատներին, իսկ այդ նպատակը բաժանելու համար ընտրել պ. Վերմիլանին և Բուդ գտնուելին: Որոշուց թույլ տալ Թիֆլիսի պ. քաղաքագլուխին մի ամիս աւելի մնալու Պետերբուրգում: Այնու-

հետեւ եղան և մի քանի օրուայ որոշումներ:

ԱՄԻՐՎԱՆ ԳԻՒՂԻՑ.—Գեկտեմբեր ամսուայ մէջ այստեղ ծաղկից վախճանուել են 40 երեխայ: Ամբողջ, Բելզ և Բէկլարքեան գիւղերում, միասին առած, մեռել են 140 երեխայ: Բոլորն էլ պատուաստածներն են, այս է զարմանալին:

Առաջիկայ տարին, «ՌՈՅ. ԲՐ.»-ի տեսելով, վճռուած է զանազան ուսումնական ընկերութիւններին վաթսուց լից հազար բարբուց աւելի նպատակաւ կառավարութեան կողմից:

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒՆԻՍԻՑ.—Գեկտ. 13-ին գերթէ գերեռուայ կիսից սկսած մինչև լոյս տեճեւում էր, կարծես թէ գարնան օրերից մէկը լինէր: Գեկտեմբերին շատ քիչ է պատահում, որ տեղի անձրեւ գայ, այլ ձիւնով ծածկուած է լինում գետերը: Եթէ եղանակները արդէս գետն և լետոյ սաստիկ ցորեն չլինին, լուսով ենք, որ առաջիկայ տարին առատ կը լինի տեղի գոլում մրգեղէններն, որ իրենց աղնիւ տեսակներովը շատ տեղ համարուած են: Այժմ անձրեւ փոխուցեալ բաւական յորդ ձիւնը, որ մի ամբողջ գիւղեր անընդհատ գայուց լետոյ, գետերը ծածկուցեալ մօտ 1/2 արշին ձիւնով, որ փողոցներով անց ու գարձ անելն գրեթէ անհնար էր:

Բագուում, տեղական «ՌԱՅ.»-ի տեսելով, երևան է եկել մեծ քանակութեամբ արծաթէ փող:

Կովկասի Գեղարտեստական Ընկերութեան խնդրում է մեզ հրատարակել: Կովկասի Գեղարտեստական Ընկերութեան պա. անդամները հինգշաբթի, գեկտեմբերի 29-ին հրաւերում են ընդհանուր ժողովի, որ կայանալու է երեկոյան ժամը 7 1/2 ին:

Պարապմունքի առարկաներն են.

Ա) Ընթացիկ գործեր:

Բ) Կով. Գեղարտեստական Ընկերութեան և Թիֆլիսի աղքատներին օգնող ընկերութեան խնդրումները: Հաշուելիքը:

Գ) Ընկերութեան իսկական անդամ մ. Թաւրումովի ղեկուցումը «Մեղրու տեսակների և քաղաքատեսակների մասին, Կովկասի մեղուների առաւելութեան միջոցները վրայ»:

Թոյլ են տրուում և կողմնակի անձեր:

Անցեալները աղնուտեստական բանիւր իւր մօտ գրաւ դրուած մի քանի կալուածքներ, իւր ժամանակին որոշելու փոխ առած գումարը շատանալու պատճառով, աճուրդի էր հանել: Այդ կալուածքներն մէջ էր և մի այլի ինձ տուել, որ փոքր գումարով մընաց մի պտրնիլ Բայց լետոյ բանից պարզուց, որ այլին բանիկն հասանելի դրամը իւր ժամանակին յանձնած է եղել իւր բարեկամները: Մինչև, որպէս զի նա վճարէ փողը ուր որ հարկն է: Բայց այդ պարենն անձանթ լինելով բանկային կանոններին, ինչեալ փողը ներկայացնում է ոչ թէ աճող օրը՝ մինչև կէս օրուայ ժամի 12-ը, այլ ձախց լետով, ժամը 2-ին, այլինքն պայմանագրով 2 ժամ ուշ խեղճ պարեն և նրա բարեկամը յուսահատ դրութեան մէջ էին և տուել զնոց պարենը չէր համաձայնում ետ տալու տուել, որ համարեալ կէս գնով էր ձեռք բերել: Սակայն, վերջերս, ինչպէս հաղորդում է «ՄԱՐ. ԽԱՐ.»-ը, տուել աճողով զնոցը համաձայնութիւն է տուել վերադարձնել տեղովը միայն 2000 բարբի վարձա-

տրութեամբ, որը և ստացել է: Վատ աշխատանք չէ:

Գեկտ. 26-ին, երկուշաբթի տեղի ունեցաւ քաղաքային ժողովարանում Հայոց թարգմ. ընկերութեան օգտին պարահանդէս: Հանդէսի կառավարելը՝ ընկերութեան խորհրդի անդամ պ. Ալեքսանդր Մանթաշեանն էր: Գիւղերը ուրախ անցաւ, շատ պարեցին: Բաւականին ժողովուրդ կար: Այդտեղ էր և ՄԻՃ. Իշխան Միլիթանի՝ նախկին փոխարքայի օգնական գեներալ-աղխատան և այժմս պետական խորհրդի անդամ իշխան Սեւաթօղի-Միլիթան, նոյնպէս վրացի իշխանագն գեներալներ և պատուաւոր օտարագիւղներ: Հաւանական է, որ եկամուտը լաւ եղած լինի:

ԳԵՐԱՎԱՅԻՑ. Միլիթ-Միլիթանեանց գրում է—«Նոր-Գար»-ի № 208 համարում գետնուած էր Գեկտայից մի թղթակցութիւն, որով մի քանի անձնութիւններ էին հայորդուած:

Տեղիս վաճառականները վաղուց է պարագում են ցորենի առեւտուրով: Նրանք գաղթելով տեղի, ծաղկեցրին առեւտուրը և ցորենը փոխարինելով հարկը հազարներով, գեղացիներին ևս շուք սուգին: Ներկայումս ցորենի թաղարը 22 ր. է. որովհետեւ այժմ Բաթումից չէ արտահանում, ուստի վաճառականները պարագում են մասամբ էլ բամբակի առեւտուրով: Ուստի վաճառականների համար փողոցները թափառել և թղթախաղով ժամանակ անցկացնել սովորութիւն չէ, մանաւանդ որ թղթախաղ գեղացի էլ չկայ այստեղ:

Կ. Պոլսի Թերթերում կարգում ենք.—Սուրբ ժողովն երէկ (գեկտ. 7-ին) ի նիստ գումարելու և խորհրդարան Ղալաթիոյ ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և տեսնապետութեամբ Վսեմ. Մարգարէ Սիմոնի պէլի:

Ժողովը նկատուցութեան առաւ Պատրիարքարանի և հիմանց վերաշինութեան առթիւ քաղաքական ժողովոյ Բ. տեսնապետ Չարեան Վսեմ. Իշխան էփէմանի առաջարկն և Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր յանձնեց որպէս զի ձեռնհաս անձերէ քաղկացեալ յանձնաժողով մը կազմէ շինութեան յատակածելը պատրաստելու և այլ հարկ եղած կարգադրութիւններն ընելու համար:

Առաջնորդական վիճակաց վերապաշտութեան խնդրոյն համար իւր կողմէ կազմեալ մասնաժողովը՝ վիճակաց վերապաշտութեան ծրագրոյն վրայ Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ հղած գիտողութիւնները լաւած, ինչ ինչ քաղեկութիւններ ընդունած, և միանգամայն նշանակած էր Սահմանադրութեան այն յօդուածներն, որոց փոփոխութիւնը կ'ենթադրուէր այդ ծրագրոյն ընդունելութեամբ: Ժողովը նկատուցութեան առաւ այդ տեսնապետութեան և որոշեց ներկայել զայն Ազգային ժողովոյն:

Ընդունեց Առաւմտական Խորհրդոյ և Կրթական Տեսուչ Կարապետ էփէմանի խթնութեան տեղեկագիրն որով և մէջ այլոց կ'առաջարկուէր աղքատի վարժարանաց տարեգումը մայիս 15-ն սկսել, տարեական քննութիւնները Մեծ Ազգայն մէջ կատարել, տարեկան աղձակուրդն ընել յուլիս 15-ին մինչև օգոստոս 15 և թաղային վարժարանաց համար մէկ մէկ պատասխանատու տնօրէն կարգել:

Տեղեկացի Մովսիսեան Կարապետ աւելու անձն, որ Ազգ. Վարչութեան կողմէ գոտապարտուած է խաղաղութիւն ու և է պաշտօնի չընդունելու, երէկ յանուն Տեղեկացի աղքատից իւր

րեւ պատգամաւոր ժողովոյ ներկայացաւ և բողոք բարձաւ վարչութեան այն տնօրէնութեանց դէմ, որով Տեղեկացի աղքատի կալուածոց մատակարարութիւնն ապահովուած էր մէկ քանի քաղաքային և շահամուլ անձանց յուր տնտեսութեան: Ժողովը լսելով այդ բողոքն և մէջ բերուած առաւելութիւններն, իւր վերսին. Առեւտրական ընկերով յայտնեց Մովսիսեան Պ. Կարապետին, թէ վարչութիւնն իւր նախորդ որոշումն անպաշտելի կը պահէ և գործարարութեան պիտի դնէ նպատակ ունենալով իրեն միմիայն Տեղեկացի աղքատին կալուածոց ապահովութեան խնդրին թէ Մովսիսեան իրեն պատարտեալ ոք իրաւունք և ձայն չունի Տեղեկացի աղքատի գործոց խնդրոյն մէջ:

Ժողովն գրաւեցաւ նաեւ գաւառական, աւանական ու այլ և այլ խնդիրներով և ուղաւեց իւր օրակարգին վրայ գտնուած խնդիրները:

ՂՈՒՐԱՅԻՑ.— Առաւելութիւնները շարունակում են, — մարգարտանութիւն, տաւարի գործութիւններ, խանութ կտրել՝ սովորական, առօրեայ բանք են: Ներկայումս Ղուրալի գաւառում գրեւոր առաւելութեաններն են՝—Գողայու գիւղացի Կորապիւն Բէկը, զորապետի Մարգարէ Մէլիքը և Մարգարէ Մեր աղան, որոնք խմբեր բաժանուած՝ չընում են գիւղերը յայտնի կերպով հարկեր ժողովում, բաժնաւորութիւններ գործում, ընդգրկուցողներն հրացանի անցկացնում: Գեկտեմբերի 20-ին քաղաքից 20 վերստ հեռու գտնուող Ղարա-Ղուրա գիւղից առաւելութիւն փոխեցին են մի թուրք կին և բռնաբարել, իսկ լետոյ գաղտնի հարուածներով քաւանում են Մեր գաւառապետը և ուսուցող աշխատում է առաւելութիւնների վերջ տալու և այդ նպատակով մեր նահանգապետից խնդրել է 100 կողակ, որոնց սպասում են:

Թիֆլիսի չքաւոր ընտանիքներ օգտին եղած հանգանակութեամբ հաւաքուած գումարով քնուած և քաժանուած է գեկտեմբերի 18-ից մինչև 23-ը՝—1000 սուղ քարածուխ, 600 սուղ հասարակ ածուխ, 198 տաք շապիկ, 300 զոյգ տաք գուրպակ, 300 զոյգ տաք կոշիկ և 150 տաք վզնոց և կրկնավերմակ: Չքաւորներն ամեն օր խմում են նպաստ բաժանուցիներն մօտ:

Սալիանում տարածուած հետեղութեան մասին մի քանի անգամ հաղորդել ենք արդէն: Բագուի նահանգապետը հիւանդութեան վրայն անձամբ այցելած լինելով, հաղորդում է հետեղաւ տեղեկութիւնները:—Տեղեղ Սալիանում երևացել է նոյնմբերին, բայց դա որպէս սովորական մի երկուց, առանձին ուշադրութիւն չէ գրաւել դէպի իրեն: Հիւանդութեան սաստկանալու մասին տեղեկութիւն ստացուածով Սալիան ուղարկուել են Թ. Ամբիւրսեան և Թ. Սոթուկչեան, ուղարկուել է նոյնպէս քննա՝ ժողովրդական ձեռքարար բաժանուում համար: Բագուի պ. նահանգապետի հետադրել համաձայն երկրիս կառավարապետը հաճում է Սալիան ուղարկել Թիֆլիսի Միլիթանեան հիւանդանոցի կրտսեր օրդինատոր ԲԺ. Ալեքսեանին և մի քանի բժշկի օգնականներ: Գնում է Սալիան և Բագուի նահանգապետ ԲԺՆԻ Բելեմբեգը, Կոյմբեկի ընթացքում տեղից Սալիանում օրական մեռնում էին 10—12 հոգի: Գեկտեմբերի 1-ից այդ թիւը իջնում է 6—4-ի: Գեկտ. 8-ին ու մի հոգի չէ մեռնում: 10-ին մեռնում է մի հոգի և այլն: Կազմուած է յանձնաժողով՝ չքաւոր

